

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Pavla Šámala a soudců Josefa Fialy a Jana Filipa (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele **S. V.**, zastoupeného Mgr. Petrem Němcem, advokátem, sídlem Slezská 1297/3, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 10. srpna 2020 č. j. 72 Co 49/2020-186 a ze dne 30. září 2020 č. j. 72 Co 49/2020-204, za účasti **Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě**, jako účastníka řízení, a obchodní společnosti **PROFI CREDIT Czech, a. s.**, sídlem Klimentská 1216/46, Praha 1 – Nové Město, zastoupené JUDr. Kateřinou Perthenovou, advokátkou, sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem II usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 10. srpna 2020 č. j. 72 Co 49/2020-186 ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 30. září 2020 č. j. 72 Co 49/2020-204 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 10. srpna 2020 č. j. 73 Co 49/2020-186 ve výroku II a III a usnesení téhož soudu ze dne 30. září 2020 č. j. 72 Co 49/2020-204 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jimi bylo zasaženo do jeho práva „na rovnost ve smyslu ochrany slabší strany“ podle čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), do práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), do práva na spravedlivý proces (sc. na soudní ochranu či řádný proces) podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a do rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu vedeného Okresním soudem ve Žďáru nad Sázavou (dále jen „okresní soud“) se podává, že uvedený soud usnesením ze dne 20. 11. 2019 č. j. 13 EXE 1662/2012-121 k návrhu stěžovatele (jako povinného)

podle § 268 odst. 1 písm. h) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), ve spojení s § 52 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „e. ř.“), zastavil exekuci pro částku 167 321 Kč s příslušenstvím (výrok I), vedlejší účastníci (dále jen „oprávněná“) uložil nahradit soudnímu exekutorovi JUDr. Zdeňkovi Zítkovi, Exekutorský úřad Plzeň-město, sídlem Palackého náměstí 740/28, Plzeň (dále též jen „soudní exekutor“), náklady exekuce ve výši 42 047,50 Kč (výrok II), dále jí bylo uloženo nahradit stěžovateli náklady řízení ve výši 13 324,80 Kč (výrok III) a podle § 271 o. s. ř. bylo soudnímu exekutorovi uloženo zaplatit stěžovateli částku 42 047,50 Kč (výrok IV). Okresní soud zhodnotil okolnosti, za nichž stěžovatel s oprávněnou uzavřel smlouvu o úvěru, jakož i její podmínky s tím výsledkem, že jsou natolik nepřiměřené, že činí tuto smlouvu neplatnou pro rozpor s dobrými mravy podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a neplatná tudíž je i sjednaná rozhodčí smlouva. Z tohoto důvodu podle okresního soudu nebyla dána pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu jako exekučního titulu. Podle § 89 e. ř. okresní soud uložil oprávněné, která měla zastavení exekuce zavinit, aby uhradila soudnímu exekutorovi náklady exekuce a stěžovateli náklady řízení. A protože okresní soud dospěl k závěru, že není rozumný důvod, aby za daných okolností stěžovatel nesl náklady exekuce, uložil soudnímu exekutorovi podle § 271 o. s. ř. vrátit mu částku, kterou (soudní exekutor) na svoje náklady „zadržel“.

3. K odvolání stěžovatele i oprávněné Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě (dále jen „krajský soud“) ústavní stížností napadeným usnesením č. j. 72 Co 49/2020-186 usnesení okresního soudu ve výrocích I a III potvrdil (výrok I), ve výroku II a IV je změnil tak, že se oprávněné povinnost zaplatit soudnímu exekutorovi náhradu nákladů exekuce neukládá [výrok II písm. a)] a že se ani soudnímu exekutorovi neukládá vrátit stěžovateli (vymožené) náklady exekuce [výrok II písm. b)], a rozhodl, že oprávněná je povinna zaplatit stěžovateli na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 5 009 Kč (výrok III). Co do procesního zavinění na zastavení exekuce se krajský soud s názorem okresního soudu ztotožnil a u náhrady nákladů řízení neshledal ani důvody pro aplikaci § 150 o. s. ř. Změnu rozhodnutí okresního soudu o nákladech exekuce krajský soud zdůvodnil tím, že nelze podle § 271 věty druhé o. s. ř. postupovat mechanicky, stěžovatel byl v exekučním řízení pasivní a soudní exekutor prováděl exekuci řádně, když samotná skutečnost, že tak činil na základě rozhodčího nálezu, nebyla bez dalšího důvodem pro úvahy o zastavení exekuce, stejně jako z jeho obsahu nebyl patrný nedostatek pravomoci rozhodce pro jeho vydání.

4. Ústavní stížností napadeným usnesením č. j. 72 Co 49/2020-204 krajský soud zamítl návrh, kterým se stěžovatel domáhal doplnění předchozího usnesení o výrok IV tak, že se soudnímu exekutorovi náhrada nákladů exekuce nepřiznává.

II.

Stěžovatelova argumentace

5. V ústavní stížnosti stěžovatel krajskému soudu vytýká, že na straně jedné konstatoval, že procesní zavinění na zastavení exekuce nese oprávněná, na straně druhé *de facto* její jednání aproboval tím, že jej zavázal k úhradě „vynaložených“ nákladů exekuce. Tím rozhodl v rozporu se zákonem i judikaturou. V této souvislosti se stěžovatel odvolává na stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06

(ST 23/42 SbNU 545) s tím, že řeší identickou situaci, tj. zastavení exekuce pro nepřipustnost z důvodu materiální a formální nevykonatelnosti exekučního titulu, kdy procesní zavinění bylo na straně oprávněné. Odůvodnil-li krajský soud svůj závěr o nepoužití § 271 o. s. ř. pasivitou jeho osoby jako spotřebitele, měl se podle stěžovatele zabývat letargií oprávněné – profesionálky v oblasti vymáhání pohledávek, s vývojem judikatury nepochybně seznámené. Stěžovatel připouští, že se mohl proti nároku oprávněné bránit, současně však poukazuje na to, že se bránit neuměl a běžné advokátní služby jsou pro něho drahé, současný právní zástupce se problematice věnuje a je tak schopen své služby poskytnout za nižší cenu. Přitom stěžovatel argumentuje závěry Ústavního soudu obsaženými v nálezu ze dne 12. 11. 2018 sp. zn. IV. ÚS 2728/17 (N 184/91 SbNU 279), jakož i tím, že není dostatečně schopen hájit svá práva s ohledem na to, že jeho vzdělání a výchova probíhala v době komunismu.

6. Současně stěžovatel vytýká krajskému soudu, že nepřihlédl k nemravným podmínkám úvěrové smlouvy, kvůli nimž se dostal do dluhové spirály, byť se snažil jednotlivé splátky hradit, jakož i k tomu, že oprávněná vědomě dlouhodobě vedla exekuci protiprávně, přičemž poukazuje na náleze Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 2117/18 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Stěžovatel upozorňuje na částku, kterou uhradil před zahájením exekuce, tj. 47 484 Kč, a na částku, která byla v exekuci vymožena, tj. 251 078 Kč, s tím, že se splacení dluhu nevyhýbal a svůj závazek chtěl splnit, přičemž dluh jen v exekuci čtyřnásobně přeplatil (pozn.: výše úvěru měla činit 47 000 Kč).

7. Stěžovatel se rovněž dovolává usnesení ze dne 14. 5. 2014 č. j. 21 Cdo 402/2014 (ve spojení s usnesením Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014 sp. zn. II. ÚS 2448/14), v němž Nejvyšší soud u exekučního titulu vykonatelného od počátku materiálně i formálně dovedl procesní zavinění na straně oprávněné, a to pro nedostatek pečlivosti při podání návrhu a vedení exekuce. Od vydání nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 199/11 (N 21/64 SbNU 205) si oprávněná musela být vědoma, že smlouva o úvěru je zjevně nespravedlivá, přesto, resp. právě proto se obrátila na soukromého rozhodce, který její nárok „posvětil“. Podle stěžovatele šlo o využití ekonomicky provázaných soukromých rozhodců pro zlegalizování nemravných smluv a nároků z nich a o zneužití slabšího postavení spotřebitelů jako právních laiků a jejich většinové pasivity.

8. Stěžovatel má za to, že je třeba zkoumat i chování stran v průběhu exekuce. Již od výše zmíněného nálezu, na který navázal náleze ze dne 11. 12. 2014 sp. zn. III. ÚS 4084/12 (N 226/75 SbNU 527), oprávněná musela mít pochybnosti o tom, zda její exekuce je vedena na základě způsobilého exekučního titulu. Na tento vývoj měla oprávněná zareagovat a exekuci zastavit, po dobu sedmi let to však neučinila. Vědomě tak zachovávala protiprávní stav a z exekuce těžila, přičemž si musela být vědoma toho, že jemu i soudnímu exekutorovi mohou vzniknout náklady. On je spotřebitelem, a nelze po něm požadovat, aby hlídal, zda má exekuci nařízenou na základě platného či neplatného exekučního titulu. Krajský soud podle stěžovatele ignoroval náleze Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2017 sp. zn. I. ÚS 1707/17 (N 237/87 SbNU 841), na který poukazoval a který má být přílehlavý. Stěžovatel považuje za nespravedlivé, aby povinní nesli náklady exekuce, když jsou v celém procesu nejslabším subjektem, nemají právní zastoupení ani finance, a aby oprávnění vyvázli bez této povinnosti, ačkoliv vědomě zachovávali protiprávní stav. Podle stěžovatele obecné soudy musí respektovat náleze Ústavního soudu, případně logicky a přesvědčivě odůvodnit své odchýlení se

od judikatury, což v daném případě absentuje. Došlo tak k zásahu do předvídatelnosti práva, resp. ochrany v oprávněnou důvěru v právo a do principu (formální) rovnosti.

9. Stěžovatel, vznáší-li námitku porušení předvídatelnosti soudního rozhodování a práva na řádný proces, s poukazem na § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, upozorňuje na to, že na posuzovaný případ plně dopadá usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2014 sp. zn. 21 Cdo 402/2014 (Rc 98/2014), neboť se v něm uvedený soud zabýval zaviněním zastavení exekuce nařízené na základě nicotného rozhodčího nálezu, přičemž konstatoval, že toto zavinění je na straně oprávněného a že ten musí nést náklady exekuce, jakož i náklady řízení, a apeloval na soudy nižších stupňů, aby rozhodovaly v souladu s tímto názorem. Krajský soud se měl od tohoto rozhodnutí odchýlit, když se opřel o dva nepřiléhavé argumenty. Stěžovatel má za to, že nedostál své povinnosti řádně odůvodnit své rozhodnutí.

III.

Vyjádření účastníka a vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatele

10. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejším účastníkům řízení.

11. Krajský soud uvedl, že byl (stejně jako okresní soud) názoru, že zastavení exekuce bylo zapříčiněno vedlejší účastnicí, což zohlednil při přezkumu rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, a dodal, že v případech, kdy povinný do zahájení exekučního řízení nevrátí oprávněnému ani samotnou úvěrem poskytnutou částku, obvykle mu právo na náhradu nákladů řízení minimálně z části nepřiznává. Důvody, pro které měl – i přes tento závěr o zavinění na zastavení exekuce – za to, že v posuzované věci není namístě rozhodnout za přiměřeného užití § 271 o. s. ř. o povinnosti soudního exekutora vrátit vymožené náklady exekuce (a k jejich náhradě soudnímu exekutorovi zavázat vedlejší účastnici), jsou uvedeny v písemných vyhotoveních soudních rozhodnutí. K tomu doplnil, že před vydáním rozhodčího nálezu, a tedy i před zahájením exekuce, stěžovatel zaplatil oprávněné 47 484 Kč, tedy jen o 484 Kč více, než činila výše poskytnutého úvěru, takže bylo možno mít exekuci nejméně z částí za materiálně důvodnou, neboť stěžovatel se nemohl domnívat, že mu úvěr bude poskytnut bez jakýchkoliv úroků. A i když bylo možné podle krajského soudu uvažovat o tom, zda s ohledem na výši vymoženého plnění by nemohlo být rozhodnuto o vrácení alespoň části vymožených nákladů exekuce soudním exekutorem stěžovateli, k porušení základních práv a svobod daným postupem nedošlo, a důvody pro zrušení jeho rozhodnutí tak dány nejsou.

12. Vedlejší účastnice odmítla stěžovatelovu argumentaci, přičemž vyjádřila názor, že krajský soud své rozhodnutí řádně odůvodnil, a doplnila, že vymůže-li soudní exekutor na základě příkazu k úhradě nákladů exekuce její náklady, stane se tak legitimně, na základě řádného právního důvodu, nikoliv prozatímně. Zastavením exekuce tyto příkazy pozbývají svých účinků, takže na jejich základě již nelze náklady vymáhat, nejde však o bezdůvodné obohacení na straně soudního exekutora. Současně by nebylo výchovné, kdyby bylo uloženo soudnímu exekutorovi vymožené náklady vrátit, když v době jejich vymožení byl stěžovatel po dlouhou dobu pasivní v bránění svých práv. Podle vedlejší účastnice je třeba přihlídnout k názoru Ústavního soudu, vyslovenému

ve stanovisku pléna ze dne 25. 10. 2005 sp. zn. Pl. ÚS-st. 20/05 (ST 20/39 SbNU 487), podle něhož ten, kdo se staví k uplatňování svých práv s neomluvitelnou lhostejností, nemůže s úspěchem požadovat ochranu těchto svých práv. Proto považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

13. Soudní exekutor JUDr. Zdeněk Zítek se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Protože byl poučen, že nevyjádří-li se, bude to bráno podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 o. s. ř. jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s ním již dále v nynější věci jednáno.

14. Ústavní soud zaslal citovaná vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice. V reakci na vyjádření vedlejší účastnice poukázal stěžovatel na to, že tato věděla, že jedná protiprávně, když uzavírala smlouvy s lichvářskými úroky, a že právě proto uzavírala se spotřebiteli rozhodčí smlouvy, přičemž samotné rozhodčí řízení bylo nejen parodií na spravedlivý proces, ale mělo dokonce parametry trestného činu podvodu, když vedlejší účastnice v něm uplatňovala jako náklad i uhrazený rozhodčí poplatek, ačkoliv žádný vybírán, resp. uhrazen nebyl, přičemž rozhodci museli jako právně vzdělané osoby vědět, že rozhodují v rozporu se zákonem a judikaturou. Odmítá, že by byl pasivní, dluh hradil před exekucí i v exekuci, ovšem jako člověk v dluhové pasti se bez advokáta nemohl bránit a nemohl se ani pustit do zastavení exekuce, když tehdy pro to nebyly důkazy a hlavně judikatura. Upozorňuje, že v tomto případě nebyla exekuce zastavována pro neplatnost rozhodčí doložky, ale na základě složité právní argumentace a dokazování, jde-li o neplatnost smlouvy o úvěru i celý obchodní model oprávněné. Svou situaci začal řešit, když na základě toho, co již uhradil, uviděl jasný nepoměr k tomu, co si půjčil, přičemž musel najít advokáta, který disponuje znalostmi a především důkazy, díky kterým umí takovou exekuci zastavit. Tyto důkazy nejsou volně dostupné odborné veřejnosti, neboť tento advokát je sdílí s neziskovými organizacemi a dalšími advokáty a podvodné jednání odhaloval cca tři roky. Vedlejší účastnice věděla, že její exekuce je právně pochybná, přesto ji iniciovala, resp. způsobila, přičemž argument, že je chybou protistrany, že včas neodhalila podvod, a tak ji budeme vychovávat, označuje stěžovatel za nehoráznost. V celém soukolí byl tím nejslabším článkem, neboť byl bez prostředků a právního vzdělání. Byla to vedlejší účastnice, kdo sepsal neplatné smlouvy, posílal peníze rozhodčí společnosti, která jí pak šla na ruku, dlouhodobě zachovával protiprávní stav a vzal na sebe riziko, že nemravné jednání může „prasknout“, že on se o tom dozví a že to povede k zastavení exekuce a vyvolá náklady jak na jeho straně, na straně soudního exekutora a státu.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla napadená usnesení vydána. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* téhož zákona), neboť vyčerpal všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadeným rozhodnutím žádné takové prostředky k dispozici neměl.

16. Ústavní stížnost však není přípustná podle posledně uvedeného ustanovení, domáhá-li se stěžovatel zrušení výroku I usnesení krajského soudu č. j. 72 Co 49/2020-186 (o zastavení exekuce a o náhradě nákladů řízení). Nehledě na to, že ústavní stížnost v tomto ohledu žádné námitky neobsahuje, proti uvedenému rozhodnutí mohl stěžovatel (podle poučení krajského soudu) podat dovolání, což však neučinil, jak plyne z vyžádaného soudního spisu.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto nutno vycházet (mimo jiné) z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je dané rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

18. Mezi tzv. kvalifikované vady nutno dále zařadit nejen případy, kdy obecné soudy v procesu interpretace a aplikace podústavního práva nezohlední správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, ale také (což je v posuzovaném případě podstatné), když se z hlediska principů řádně vedeného soudního řízení dopustí neakceptovatelné „libovůle“ (čl. 1 odst. 1 Ústavy ve spojení s čl. 2 odst. 2 Listiny), spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů [viz např. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

19. Stěžovatel krajskému soudu vytýká, že nepostupoval v souladu s judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu a že jeho rozhodnutí nebylo řádně odůvodněno. Jak Ústavní soud ustáleně judikuje, požadavek řádného odůvodnění soudních rozhodnutí je jedním za základních atributů řádného procesu podle čl. 36 odst. 1 Listiny; dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli; chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také neústavnost v podobě kvalifikované vady (sub 17) – nejsou-li totiž zřejmé důvody rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná. V tomto rámci jsou obecné soudy povinny adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s důkazními návrhy účastníky řízení a argumentačními tvrzeními jimi uplatněnými [viz např. náleze ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 4. 9. 2002 sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213), ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11

(N 61/64 SbNU 723), ze dne 26. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361) nebo ze dne 21. 1. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/11 (N 6/72 SbNU 83)].

20. V nálezu ze dne 26. 9. 1996 sp. zn. III. ÚS 176/96 (N 89/6 SbNU 151) Ústavní soud konstatoval, že: »[...] je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 *in fine*, odst. 3 [o. s. ř.], neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují – jako neoddělitelná součást „stanoveného postupu“ – ústavní kritéria plynoucí z Listiny [...]. Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu [podle čl. 36 odst. 1 Listiny], jak jim Ústavní soud rozumí.«

21. S ústavněprávními požadavky, jež plynou z ústavně zaručeného základního práva na řádný proces, tak koresponduje povinnost obecných soudů odůvodnit svá rozhodnutí nejen tak, aby vyhovovala kritériím stanovených příslušným procesním předpisem, ale také, aby byla tzv. přezkoumatelná, tedy aby z nich bylo dostatečně patrné, jakými úvahami se obecné soudy při svém rozhodování řídily. Jinak řečeno, soudní rozhodnutí je třeba srozumitelně, v adekvátním rozsahu (tj. v rozsahu odpovídající povaze věci) zdůvodněna a použitá argumentace musí být racionální, nikoliv ve zjevném rozporu s pravidly logického myšlení [viz např. náleze ze dne 13. 9. 2004 sp. zn. I. ÚS 534/03 (N 126/34 SbNU 285)].

22. Krajský soud dospěl k závěru, že to byla právě oprávněná, kdo „procesně zavinil“, že exekuce musela být zastavena. Ústavní soud v této souvislosti připomíná důvody, které jej k tomu vedly, tedy že oprávněnou považoval za tzv. silnější stranu při uzavírání smlouvy o úvěru, jež byla shledána s ohledem na okolnosti uzavření a její nemravné podmínky neplatnou, v důsledku čehož se stala neplatnou i v ní obsažená rozhodčí doložka, takže oprávněná zahájila exekuční řízení na základě rozhodčího nálezu, který byl z výše uvedeného důvodu vydán osobou, která k tomu nebyla oprávněna, a v exekuci pokračovala, i když bylo stěžovatelem zapláceno několikanásobně více, než kolik činila původně půjčená částka. Následně se krajský soud zabýval otázkou, zda zde nejsou důvody zvláštního zřetele hodné, pro které by (výjimečně) nebylo namíste náhradu nákladů stěžovateli nepřiznat (§ 150 o. s. ř.). Na straně jedné vzal v úvahu šestiletou nečinnost stěžovatele, který v roce 2013 vznesl jen námitku proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, kdy si byl vědom svého závazku a akceptoval, že bude řešen exekucí, na straně druhé zohlednil, že se stěžovatel začal bránit, až když přes několikaleté provádění exekučních srážek exekuce stále nekončila, ačkoliv uhradil několikanásobek půjčené částky, načež uzavřel, že tato dřívější pasivita není onou okolností hodnou zvláštního zřetele.

23. Možno dodat, že tyto úvahy krajského soudu nesou znaky nezávislého soudního rozhodování, do něhož Ústavní soud v zásadě nezasahuje, ledaže by vybočily z ústavněprávních mezí, což v tomto případě konstatovat nelze (a byť to není relevantní, ztotožnil by se s nimi i po stránce věcné správnosti).

24. Stejně tak nemůže Ústavní soud z hlediska ústavnosti nic vytknout obecným východiskům krajského soudu, jde-li o interpretaci § 271 věty druhé o. s. ř., zejména se to týká úvahy, že slovo „může“ v uvedeném ustanovení neznámá, že by bylo na volné úvaze soudu, zda dané pravidlo bude aplikovat, či nikoliv (stejně tak lze jistě souhlasit s tím, že je, je-li rozhodováno o nákladech exekuce, nelze aplikovat „mechanicky“).

25. Další úvahy však z hlediska ústavněprávního požadavku na řádné odůvodnění obstát nemohou, neboť jsou vnitřně rozporné. Krajský soud shledal, že při rozhodování o nákladech exekuce je výše zmíněná pasivita stěžovatele naopak onou rozhodnou skutečností, přičemž argumentoval řádným prováděním exekuce soudním exekutorem na základě pověření soudu a tím, že bez dalšího nebyly patrné důvody pro zastavení exekuce a ani z obsahu rozhodčího nálezu neplynul nedostatek pravomoci rozhodce. Má být proto spravedlivé, aby náklady exekuce vzniklé v době, kdy neměl proti vedení exekuce námitky, nesl stěžovatel.

26. Ustanovení § 89 e. ř. stanoví, že dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil. Shledá-li exekuční soud takovéto (procesní) zavinění u jedné ze stran exekučního řízení, nemá jinou možnost, než jí uložit, aby nesla jak náklady exekuce, tak náklady druhé strany; v tomto ohledu jde tedy o jednoznačně znějící kogentní právní normu. Výjimku z tohoto pravidla stanovuje § 150 o. s. ř., který umožňuje náhradu nákladů mimořádně nepřiznat tomu účastníkovi, jemuž by tato náhrada (běžně) náležela. A jak krajský soud výslovně uzavřel, zákonné podmínky aplikace tohoto ustanovení splněny nebyly (tedy ve vztahu k nákladům řízení).

27. Jde-li o rozhodování o nákladech exekuce, krajský soud založil na § 271 větě druhé o. s. ř. výjimečný postup, tedy že se neukládá povinnost oprávněné hradit náklady exekuce, přestože zastavení exekuce zavinila. Uvedené ustanovení však prostor pro možnost odchýlit se od pravidla stanoveného v § 89 větě první e. ř., jako je tomu v § 150 o. s. ř., výslovně neposkytuje, což ostatně připustil samotný krajský soud, když konstatoval, že za splnění příslušných podmínek není na úvaze soudu, zda podle tohoto ustanovení bude postupovat, či nikoliv. I kdyby vzal Ústavní soud v úvahu, že uvedené ustanovení není možné aplikovat mechanicky, jak správně konstatoval krajský soud (to však platí pro výklad a použití právních norem obecně), či že mohlo nebo mělo jít o postup podle § 150 o. s. ř., byť to explicitně nebylo vyjádřeno, lze sotva akceptovat, aby tytéž skutečnosti (podle téhož ustanovení soud) zhodnotil s opačným výsledkem, a to minimálně bez odpovídajícího zdůvodnění. S ohledem na takový závěr nelze konstatovat, že by napadené rozhodnutí splňovalo atributy jeho racionálního odůvodnění.

28. Vysvětluje-li v napadeném usnesení krajský soud uvedený názorový obrat (ve stručnosti) řádným vedením exekuce soudním exekutorem, žádná souvislost mezi touto skutečností a tím, která ze stran exekučního řízení by (mu) měla hradit náklady exekuce, z odůvodnění napadeného usnesení patrna není. Ústavní soud přitom nijak nepřehlídí specifika exekučního řízení, kdy je exekuce prováděna soudním exekutorem, který se současně nalézá v pozici podnikatelského subjektu a jehož práva (jde-li o jeho nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů) mají obecné soudy za povinnost rovněž chránit. V posuzované věci však krajský soud neuvedl nic, na základě čeho by bylo možné dospět k závěru, že by soudní exekutor mohl být výrokem IV okresního soudu, ukládajícím mu povinnost vrátit stěžovateli vymožené náklady exekuce, ve spojení s výrokem II, ukládajícím oprávněné uhradit mu tyto náklady ve stejné výši, na svých právech dotčen. Pro soudního exekutora není sice jistě příznivé, má-li již vymoženou

odměnu a náhradu hotových výdajů vracet, avšak samotná tato skutečnost nemůže být důvodem, proč by měla být náhrada vzniklých nákladů exekuce tomu, komu podle zákona náleží, tj. povinnému (stěžovateli), odepřena a proč by ve svém důsledku měla být chráněna oprávněná, která podle zjištění obecných soudů jednala nemravně, při o uzavření úvěrové smlouvy a o přistoupení k vymáhání pohledávky na jejím základě vzniklé (nehledě na otázky vyvolávající rozhodčí řízení, z něhož vzešel příslušný exekuční titul).

29. Argumentoval-li krajský soud usnesením Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2019 sp. zn. I. ÚS 388/18, nečinil tak přiléhavě, neboť v této věci odvolací soud shledal důvody jak pro nepřiznání náhrady nákladů řízení, tak i nákladů exekuce podle § 150 o. s. ř. [k procesní nečinnosti povinného srov. ovšem i nález ze dne 12. 11. 2018 sp. zn. IV. ÚS 2728/17 (N 184/91 SbNU 279)]. K tomu však možno dodat, že ani Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 21 Cdo 402/2014, na které stěžovatel v odvolacím řízení poukazoval, problematiku rozdílného režimu těchto náhrad, resp. podmínek použití § 271 věty druhé o. s. ř. neřešil.

30. Krajský soud ve svém vyjádření poukázal na to, že stěžovatel nedostatečně plnil své dlužnické povinnosti. Vzhledem k tomu, že nešlo o skutečnost, z níž krajský soud při svém rozhodování vycházel, může Ústavní soud k tomu toliko poznamenat, že nehledě na to, že se tím krajský soud dostává do kolize s vlastními závěry týkajícími se (ne)aplikace § 150 o. s. ř. (viz výše), bylo by namísto velmi pečlivě vážit, zda skutečnost, že stěžovatel neuhradil v plné výši příslušenství z půjčené částky, je natolik významná ve světle jednání oprávněné před zahájením exekučního řízení i v jeho průběhu i ve světle dopadů na toho kterého účastníka řízení. V obecné rovině možno dodat, že při daném rozhodování není vyloučeno zohlednit i pasivitu povinného; v takovém případě exekuční soud může náhradu nákladů řízení i nákladů exekuce povinnému přiznat jen zčásti (tak, aby její výše odrážela relevantní okolnosti konkrétního případu, včetně jednání oprávněného). Zde však s ohledem na závěr krajského soudu, že procesní zavinění spočívá na oprávněné a nejsou zde žádné důvody zvláštního zřetele hodné podle § 150 o. s. ř., tento postup v úvahu nepřipadá.

31. Ústavní soud tak uzavírá, že zavinil-li oprávněný zastavení exekuce, je povinen podle § 89 věty první e. ř. povinnému nahradit jak náklady řízení, tak soudnímu exekutorovi náklady exekuce, ledaže by existovaly zvláštního zřetele hodné důvody, pro které by těmto subjektům neměla být zcela nebo zčásti výjimečně tato náhrada přiznána (§ 150 o. s. ř.); v takovém případě exekuční soud současně uloží soudnímu exekutorovi, aby povinnému vrátil, co mu na náklady exekuce již zaplatil (§ 271 věta druhá o. s. ř.). Od tohoto postupu se exekuční soud může odchýlit jen výjimečně, zejména s ohledem na nutnost ochrany práv soudního exekutora (§ 3 odst. 1 e. ř.), přičemž je jeho povinností náležitě takovéto rozhodnutí zdůvodnit; samotná skutečnost, že soudnímu exekutorovi nelze vytknout pochybení při provádění exekuce, podstatná v tomto ohledu není, neboť (primárně) jde o řešení vztahu mezi stěžovatelem a oprávněnou.

32. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud konstatuje, že krajský soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím obsaženým v části výroku II písm. b) napadeného usnesení č. j. 73 Co 49/2020-186 porušil ústavně zaručené základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s neposkytnutím řádné ochrany práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona

o Ústavním soudu v této části výrok II zrušil. Spolu s ním zrušil i související (neoddělitelný) výrok II písm. a) tohoto usnesení i jeho akcesorický výrok III (o náhradě nákladů odvolacího řízení).

33. Domáhá-li se stěžovatel zrušení rubrikovaného usnesení krajského soudu č. j. 73 Co 49/2020-204, ústavní stížnost žádné námitky proti tomuto rozhodnutí neobsahuje. V petitu svého návrhu však stěžovatel poukazuje na spojení tohoto rozhodnutí s výrokem II napadeného usnesení ze dne 10. 8. 2020. Ústavní soud dospěl k závěru, že vzhledem k provázanosti obou usnesení by se po zrušení usnesení ze dne 10. 8. 2020 usnesení ze dne 30. 9. 2020 stalo bezpředmětným, a proto rozhodl o jeho zrušení z důvodu právní jistoty s tím, že případné uložení povinnosti k úhradě nákladů řízení bude nově posouzeno v intencích kasačního rozhodnutí Ústavního soudu.

34. Směřuje-li ústavní stížnost proti výroku I napadeného usnesení krajského soudu č. j. č. j. 72 Co 49/2020-186, Ústavní soud ji jako nepřipustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl (viz blíže sub 16).

35. Učinil tak mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 23. března 2021

Pavel Šámal
předseda senátu